

Dawid Pieniężny

ORCID: 0000-0003-3528-1351

Uniwersytet Wrocławski

Kolegium Nauk o Polityce i Administracji

Spółeczność parafialna oraz media katolickie jako czynniki determinujące ocenę postaci księdza Henryka Jankowskiego w Polsce

<https://doi.org/10.19195/1643-0328.32.5>

Słowa kluczowe: Kościół katolicki, media katolickie, wpływ polityczny, wybory

Wprowadzenie

Postać księdza Henryka Jankowskiego doczekała się wielu publikacji publicystycznych, które w sposób ocenny traktują jeden z najbardziej niejasnych i pełnych sprzeczności życiorysów przełomu XX i XXI wieku w Polsce. Opinia na temat tego kapłana jest jednym z czynników polaryzujących debatę i społeczność, przede wszystkim w kontekście jasno widocznego kryzysu Kościoła katolickiego w Polsce, zwłaszcza w ostatnich latach¹. W obecnym dyskursie medialnym odnieść można wrażenie, że ocena tej postaci wśród społeczeństwa zależy od korzystania z określonych mediów oraz poziomu zaangażowania religijnego oceniających, które determinują postrzeganie prałata. Artykuł ten jest więc próbą naukowego, a nie, jak praktykowano dotychczas, publicystycznego wyjaśnienia czynników, które determinują ocenę księdza Henryka Jankowskiego.

Celem niniejszego artykułu jest odpowiedź na pytanie, jak postać księdza Henryka Jankowskiego oceniają osoby najbardziej zaangażowane w życie Kościoła katolickiego w Polsce — świeccy korzystający regularnie z mediów katolickich oraz osoby angażujące się w życie najmniejszych komórek kościelnych — parafii. Problemem, którym pragnie zająć się autor, jest poznanie dominującej, politycznej oceny tego kapłana, przez osoby zamknięte w określonej medialnej i społecznej bańce. Właśnie to informacyjno-środowiskowe osadzenie zdaje się być istotną determinantą światopoglądu wskazanych

¹ Zob. szerzej: *Oceny działalności instytucji publicznych w marcu*, Komunikat z Badań CBOS 2023, nr 39; *Oceny sytuacji Kościoła katolickiego w Polsce*, Komunikat z Badań CBOS 2019, nr 101.

osób. Autor zamierza więc odpowiedzieć na pytanie, czy dla osób najbardziej wierzących ksiądz Henryk Jankowski wciąż jest bohaterem ucieleśnieniem „Solidarności” z 1980 roku czy może ujawnione po latach informacje o innej, mroczniejszej stronie życiorysu kapłana determinują jego ocenę, czy jest jeszcze inaczej i podobnie jak w przypadku ogółu — postać ta wyraźnie polaryzuje badane środowisko.

W związku z celem artykułu oraz danymi w pracy „Czynniki determinujące postrzeganie postaci i działalności publicznej księdza prałata Henryka Jankowskiego”², postawiono następujące hipotezy badawcze:

1) Osoby działające w strukturach parafialnych oraz korzystające z mediów katolickich nie będą, inaczej niż ogół respondentów, w znaczącej większości wierzyły w to, że ksiądz Henryk Jankowski był pedofilem.

2) Osoby działające w strukturach parafialnych oraz korzystające z mediów katolickich będą, inaczej niż ogół respondentów, w większości oceniać księdza Henryka Jankowskiego pozytywnie, doceniając jego wpływ na upadek komunizmu w Polsce.

Jak jasno wynika z zaproponowanych hipotez, podstawą dywagacji będzie badanie ilościowe, a dokładniej badania ankietowe, przeprowadzone za pomocą kwestionariusza ankiety w okresie od grudnia 2019 do grudnia 2020, które wykonane zostały na potrzeby napisania pracy magisterskiej. Próbą badanych byli Polacy powyżej pięćdziesiątego roku życia, którą dobrano w sposób kwotowo-warstwowy ($N = 1082$). Wybór osób urodzonych w roku 1969 i później nie jest przypadkowy. Autor zamierzał zgromadzić opinię osób, pamiętających nie tylko współczesne doniesienia na temat księdza Henryka Jankowskiego, lecz też jego historyczną działalność w latach osiemdziesiątych XX wieku, by ocena tej postaci była kompleksowa.

W tym celu w artykule, po wprowadzeniu, najpierw przedstawiono dyskurs medialny i publicystyczny na sformułowany temat, potem wyniki oraz wnioski badania przeprowadzonego przez autora niniejszego tekstu.

Osadzenie problemu w dyskursie

Ksiądz Henryk Jankowski to postać niewątpliwie rezonująca na polską opinię publiczną, nawet dziś, choć już po swojej śmierci. Polaryzacja, z jaką mamy do czynienia, czytając publikacje na temat tego kapłana, znanego zwłaszcza starszym pokoleniom, widoczna jest po dziś zarówno w przestrzeni medialnej — publicystycznej, jak i w obiegu naukowym. Nie ulega wątpliwości, że biografia księdza, mającego ogromny wpływ na życie polityczne w Polsce, jest jedną z bardziej niejasnych. Przy tym jest interesująca również z naukowego punktu widzenia, wokół tej postaci bowiem narosło wiele mitów.

Działalność publiczna czy mówiąc wprost — polityczna księdza Henryka Jankowskiego, zaczyna się w latach osiemdziesiątych poprzedniego stulecia. To wówczas doradzał on gdańskim władzom Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”

² D. Pieniężny, *Czynniki determinujące postrzeganie postaci i działalności publicznej księdza prałata Henryka Jankowskiego*, Wrocław 2021.

(NSZZ „Solidarność”), z Lechem Wałęsą na czele, w kwestiach prowadzenia działalności opozycyjnej w stosunku do władz Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (PZPR). Również na swojej plebanii, będącej wówczas nieformalną siedzibą NSZZ „Solidarność”³, gościł najważniejszych przywódców świata, między innymi Margaret Thatcher. Zaraz po przemianach ustrojowych i elekcji Lecha Wałęsy na Prezydenta Rzeczypospolitej, starał się mieć zasadniczy wpływ na podejmowane przez niego decyzje, wykorzystując swoją pozycję doradcy i przyjaciela. W latach dziewięćdziesiątych XX wieku oraz na początku nowego stulecia, ksiądz Henryk Jankowski stał się symbolem „polityka w sutannie”. Głoszenie kazań antysemitkich, niesubordynacja w stosunku do przełożonych, wyraźnie podkreślany euro- czy raczej „uniosceptycyzm”, a przede wszystkim politycznie polaryzujące szopki bożonarodzeniowe ustawiane w kościele Świętej Brygidy, były przestrzenią do wyrażania przez duchownego swojego poparcia dla ugrupowań światopoglądowo pravicowo-konserwatywnych w Polsce⁴.

Prałat Henryk Jankowski nawet po swojej śmierci stał się symbolem walki politycznej. Przez jednych uważany za pedofila, czego symbolem stał się obalony już pomnik w Gdańsku, a przez innych, skupionych wokół dzisiejszej „Solidarności”, jest broniony niemal jak męczennik czy jak często podkreślali jego zwolennicy — „ofiara lewicowo-liberalnych mediów”. Jedno nie ulega wątpliwości — ksiądz Henryk Jankowski to ważna politycznie postać już od roku 1980.

Dziesiątki publikacji dotyczących prałata Jankowskiego to pozycje publicystyczne, silnie determinowane nastawieniem do opisywanej postaci przez autorów. Publikacje Petera Rainy, wydane w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych poprzedniego stulecia oraz na początku XXI wieku, jednoznacznie zdają się ukazywać wyłącznie jasną stronę życiorysu księdza. Można to wywnioskować, nie zagłębiając się nawet w treść (choć oczywiście również), a wyłącznie spoglądając na tytuły takie, jak: *Ksiądz Henryk Jankowski nie ma za co przepraszać* czy *Ksiądz Prałat Henryk Jankowski walczy o prawdę*⁵. Publikacje te są często komentarzami samego bohatera kontrowersyjnych zachowań, o których informowały media. Spisane są jednak przez lepiej operującego słowem literata.

Podobnie jest z publikacjami wydawanymi na przełomie XX i XXI wieku przez wydawnictwa diecezjalne (w tym głównie Diecezji Pelplińskiej) oraz założony przez opisywanego kapłana i jego przyjaciół — Instytut Księdza Prałata Henryka Jankowskiego⁶. Mowa tu o książkach Jana Marszałka oraz, jednoznacznie pravicowo nastawionego historyka, Jerzego Roberta Nowaka. Obaj w swoich publikacjach odpierają pojawiające się już wówczas medialne oskarżenia kierowane pod adresem Henryka Jankowskiego o zbyt nadmierne eksponowanie swojego majątku oraz kontrowersyjne zachowania względem kobiet czy ministrantów⁷.

³ M. Wyrwich, *Kapelani Solidarności 1980–1989*, Warszawa 2005, s. 194–196.

⁴ D. Pieniężny, *Czynniki...*, s. 18–25, 30–37.

⁵ P. Raina, *Ksiądz Henryk Jankowski nie ma za co przepraszać*, Warszawa 1995; P. Raina, *Ksiądz Prałat Henryk Jankowski walczy o prawdę*, Warszawa 1999.

⁶ D. Pieniężny, *Czynniki...*, s. 41–43.

⁷ J. Marszałek, *Ukrzyżować księdza Jankowskiego. Obrona konieczna*, t. 1, 2, Warszawa 1998; J.R. Nowak, *Ksiądz Jankowski na przekór kłamstwom*, t. 1, Warszawa 2006.

Dopiero w roku 2014 oraz 2019 pojawiły się dwie krytyczne, choć wciąż publicystyczne publikacje na temat księdza Henryka Jankowskiego. Jerzy Danilewicz, w książce *Bursztynowy Prałat*, jako pierwszy stara się zasygnalizować istniejące w biografii kapłana nieścisłości i rysy w życiorysie, pisząc o domniemanej współpracy ze Służbą Bezpieczeństwa Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (PRL), o możliwym wykorzystywaniu seksualnym ministrantów czy zamiłowaniu do drogich samochodów i wystawnego trybu życia⁸.

Krok dalej w swojej publikacji idą natomiast dziennikarze „Gazety Wyborczej” — Bożena Aksamit i Piotr Głuchowski, którzy w książce *Uzurpator. Podwójne życie prałata Jankowskiego*, wydanej w 2019 roku, w okresie usuwania gdańskiego pomnika księdza, sygnalizują wiele nieznanych dotąd negatywnych wydarzeń z jego życiorysu, uzupełniając książkę Jerzego Danilewicza nowymi faktami⁹. Publikacja Bożeny Aksamit i Piotra Głuchowskiego jest pokłosiem jej artykułu z grudnia 2018 roku, ukazanego w „Dużym Formacie”, pod tytułem *Sekret Świętej Brygidy. Dlaczego Kościół przez lata pozwalał księdzu Jankowskiemu wykorzystywać dzieci?*¹⁰. Autorka tego artykułu dociera do zeznań świadków, tworząc nowy, bardzo ponury życiorys księdza Jankowskiego. Obraz ten jest uwypuklany i kreowany we wspomnianej książce z 2019 roku. Niestety, autorzy popełniają przy tym wiele błędów i nadużyć, które znaleźć można w naukowej recenzji tej publikacji¹¹. To tylko utwierdza autora w przekonaniu, że postać prałata Henryka Jankowskiego zasługuje na rzetelne, naukowe opracowanie.

Na podstawie wskazanych publikacji, znajomości historii oraz doniesień medialnych, zarówno z lat osiemdziesiątych poprzedniego stulecia, jak i z lat 2018 i 2019, Polacy zdołali wyrobić sobie pewną opinię na temat życia księdza prałata Henryka Jankowskiego. Jest ona ściśle związana z preferencjami politycznymi, o czym jasno przekonuje praca *Czynniki determinujące postrzeganie postaci i działalności publicznej księdza prałata Henryka Jankowskiego*¹². W związku z tym, niewątpliwie interesujące naukowo wydaje się wyjaśnienie, czy postać Henryka Jankowskiego oceniana jest pozytywnie, z powodu jego historycznych zasług, czy negatywnie, z uwagi na oskarżenia pojawiające się już w XXI wieku. Jest to istotne tym bardziej, że w polskiej przestrzeni publicznej niezwykle żywy jest spór polityczny o znaczenie i rolę Kościoła katolickiego w Polsce¹³. Spór ten, podobnie jak polaryzację polskiej debaty publicznej, wzmacniała też walka o miejsce księdza Henryka Jankowskiego w najnowszej historii kraju.

⁸ J. Danilewicz, *Bursztynowy Prałat*, Warszawa 2014.

⁹ B. Aksamit, P. Głuchowski, *Uzurpator. Podwójne życie prałata Jankowskiego*, Warszawa 2019.

¹⁰ B. Aksamit, *Sekret Świętej Brygidy. Dlaczego Kościół przez lata pozwalał księdzu Jankowskiemu wykorzystywać dzieci?*, <https://wyborcza.pl/duzyformat/7,127290,24228640,sekret-swietej-brygidy-dlaczego-kosciol-pozwalal-ksiedzu-jankowskiemu.html> (dostęp: 08.12.2023).

¹¹ D. Pieniężny, *Recenzja książki Uzurpator. Sekretne życie prałata Jankowskiego*, „Wrocławskie Studia Politologiczne” 2021, nr 30, s. 181–185.

¹² D. Pieniężny, *Czynniki...*, Wrocław 2021.

¹³ Zob. szerzej: A. Fordoński, *Katolicyzm jako czynnik polaryzujący w głównych konfliktach światopoglądowych w Polsce w latach 1989–2011*, Płock 2021; K. Kowalczyk, *Między antyklerykalizmem a konfesjonalizacją. Partie polityczne wobec Kościoła katolickiego w Polsce*, Toruń 2016.

Prezentacja wyników badania

Jak wspomniano we wstępie, próba badawcza dla ankietowania skupiała 1082 respondentów i została dobrana w sposób warstwowo-kwotowy. Podział warstwowy dotyczył rozgraniczenia próby na województwa, natomiast dobór kwotowy uwzględniał takie zmienne, jak: płeć, wiek, miejsce zamieszkania. Badanie dotyczyło wyłącznie postaci księdza prałata Henryka Jankowskiego. Próba celowo ograniczała się do osób w wieku 50 lat i więcej, by odpowiedzi udzielili wyłącznie respondenci mający demograficzne szanse na poznanie działalności księdza Jankowskiego już od jej zarania — lat osiemdziesiątych XX wieku.

W próbie 1082 osób znalazły się 603 kobiety (55,7%) oraz 479 mężczyzn (44,3%). Struktura wieku prezentowała się następująco: 376 osób znajdowało się w przedziale wiekowym 50–59 lat (34,7%), kolejnych 387 osób to respondenci w wieku 60–69 lat (35,8%), 190 osób było w wieku między 70 a 79 lat (17,5%), a dalsze 129 osób miało 80 lat i więcej (12%). Badanie przeprowadzono z wykorzystaniem papierowego kwestionariusza, wypełnianego osobiście przed respondentem.

W kwestii deklarowanych poglądów politycznych wyrażanych przez ankietowanych na pięciostopniowej skali dominujące było wybieranie wartości prawicowych (351 osób — 32,4%). Pozostałe poglądy nie zgromadziły reprezentacji większej niż 8%. Co ciekawe, aż 427 osób, a więc 39,4% respondentów, na pytanie o poglądy polityczne, zaznaczyło odpowiedź: „nie wiem/nie potrafię określić”. Jeśli chodzi zaś o odniesienie do deklarowanych preferencji partyjnych, w próbie badawczej zdecydowanie dominowali wyborcy Prawa i Sprawiedliwości, których było aż 447, co daje 41,2%. Dwucyfrowy wynik procentowy osiągnęli jeszcze wyborcy Koalicji Obywatelskiej (142 respondentów — 13,1%) oraz Koalicji Polskiej (141 respondentów — 13%). Pozostałe komitety nie otrzymały 10% wskazań. Wśród respondentów 195 osób, czyli 18% ankietowanych, nie uczestniczyło w wyborach parlamentarnych w 2019 roku.

Istotne dla rzeczonoego artykułu są jednak odpowiedzi na inne pytania zawarte w kwestionariuszu ankiety:

1) Czy uczestniczy Pan/Pani w życiu parafii? Z pytaniem przejściowym: Jeżeli tak, w jaki sposób?

2) Czy używa Pan/Pani mediów katolickich? Z pytaniem przejściowym: Jeżeli tak, to jakich?

W pytaniu pierwszym zaproponowano sześć wariantów odpowiedzi: a) działam w radzie parafialnej; b) biorę/brałem udział w pielgrzymkach; c) działam w kole różańcowym; d) działam w organizacjach katolickich; e) działam w kółkach modlitewnych; w wariancie f) można było wpisać inną odpowiedź. W pytaniu drugim natomiast było osiem wariantów odpowiedzi: a) Radio Maryja; b) Telewizja Trwam; c) Radio Rodzina; d) „Gość Niedzielny”; e) „Tygodnik Powszechny”; f) „Niedziela”; g) lokalne gazety diecezjalne/parafialne; w wariancje h) również można było wpisać własną odpowiedź.

Co bardzo istotne, twierdząco na pytanie o uczestnictwo w życiu parafii odpowiedziało 275 respondentów (25,4%). Wśród nich: 39 osób (3,6%) działa w radzie parafialnej,

108 osób (10%) pielgrzymuje bądź pielgrzymowało, 184 ankietowanych (17%) udziela się w kółkach różańcowych, 29 osób (2,7%) pracują na rzecz organizacji katolickich, a 25 osób (2,3) jest w kółkach modlitewnych. Tylko 4 osoby zadeklarowały inną działalność. Z mediów katolickich korzysta natomiast 526 osób (48,5%): Radia Maryja słucha 414 ankietowanych (38,2%), Telewizję Trwam ogląda 320 osób (29,5%), Radio Rodzina ma 16 słuchaczy wśród ankietowanych (1,5%). Wśród czytających prasę katolicką było 19 (1,8%) osób zainteresowanych „Gościem Niedzielnym” i tyle samo „Tygodnikiem Powszechnym”, natomiast „Niedzielą” 17 osób (1,6%). Najchętniej czytane są lokalne czasopisma katolickie — 222 osoby (20,5%), 7 osób korzysta z innych mediów katolickich.

Przechodząc do merytorycznej prezentacji wyników badania, należy wskazać, że komparatystyce poddano dwa wspomniane już pytania: o udział w życiu parafii oraz korzystanie z mediów katolickich, wraz z twierdzeniami ukazanymi na skali Likerta (z wariantami odpowiedzi zdecydowanie się zgadzam, raczej się zgadzam, trudno powiedzieć, raczej się nie zgadzam oraz zdecydowanie się nie zgadzam). Wyniki prezentują się następująco:

Tabela 1. Odpowiedzi na twierdzenie „Ksiądz Henryk Jankowski był pedofilem” według osób działających w radzie parafialnej

Twierdzenie: ksiądz Henryk Jankowski był pedofilem							
Odpowiedzi		Brak odpowiedzi	Zdecydowanie się nie zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Trudno powiedzieć	Raczej się zgadzam	Zdecydowanie się zgadzam
Nie	Liczba	121	277	155	384	41	67
	%	11,6	26,5	14,8	36,7	3,9	6,4
Tak	Liczba	6	18	12	1	2	0
	%	15,4	46,2	30,8	2,6	5,1	0,0
Ogółem	Liczba	127	295	167	385	43	67
	%	11,7	27,2	15,4	35,5	4,0	6,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Jak pokazuje tabela 1, wśród osób działających w radach parafialnych swoich parafii 77% nie zgadza się z twierdzeniem, że ksiądz Henryk Jankowski był pedofilem, a tylko 5,1% pytanych potwierdza tę tezę. Co istotne, odpowiedź neutralną — „trudno powiedzieć” — zaznaczyło tutaj jedynie 2,6% pytanych, przy dominancie tego wariantu w odpowiedziach próby kontrolnej. Interesujące jest również to, że wśród osób niedeklarujących swojej działalności w radach parafialnych aż 41,3% pytanych nie zgadza się z poddaną ocenie tezą. Choć jest to odsetek duży, to jednak o ponad 35 punktów procentowych mniejszy niż w próbie osób działających w radzie parafialnej.

Tabela 2 prezentująca ankietowanych deklarujących się jako osoby działające w kółkach różańcowych potwierdza wcześniejszą zależność. Tutaj 75% ankietowanych nie zgadza się ze stwierdzeniem, że ksiądz Henryk Jankowski był pedofilem.

Tabela 2. Odpowiedzi na twierdzenie „Ksiądz Henryk Jankowski był pedofilem” według osób będących w kółkach różańcowych

Twierdzenie: ksiądz Henryk Jankowski był pedofilem							
Odpowiedzi		Brak odpowiedzi	Zdecydowanie się nie zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Trudno powiedzieć	Raczej się zgadzam	Zdecydowanie się zgadzam
Nie	Liczba	114	177	147	356	39	67
	%	12,7	19,7	16,3	39,6	4,3	7,4
Tak	Liczba	13	118	20	29	4	0
	%	7,1	64,1	10,9	15,8	2,2	0,0
Ogółem	Liczba	127	295	167	385	43	67
	%	11,7	27,2	15,4	35,5	4,0	6,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Analiza próby kontrolnej, którą są osoby przecząco odpowiadające na pytanie o działalność w radzie parafialnej czy kółkach różańcowych, jednoznacznie wskazuje, że takie odpowiedzi są specyfiką osób aktywnych religijnie, gdyż wśród respondentów unikających takiej działalności, odpowiedzi rozkładają się zupełnie inaczej, z dominantą wariantu „trudno powiedzieć”.

Pozostałe przypadki respondentów, będących w kółkach modlitewnych, uczęszczających na pielgrzymki czy udzielających się w organizacjach katolickich, są analogiczne z dwoma przedstawionymi w tej publikacji i za każdym razem ponad 70% ankietowanych nie zgadza się z przedstawioną ocenę tezę.

Przy analizie odpowiedzi osób korzystających z mediów katolickich, w kontekście twierdzenia „Ksiądz Henryk Jankowski był pedofilem”, autor ograniczy się do dwóch, najczęściej wskazywanych nośników — Radia Maryja oraz lokalnej prasy katolickiej, ze względu na niski, niereprezentatywny odsetek respondentów wskazujących inne źródła.

Jak wynika z tabeli 3, aż 73,7% słuchaczy Radia Maryja nie zgadza się z tezą, podczas gdy jedynie 3,6% pytanych ją konfirmuje.

Także wśród czytelników lokalnych wydawnictw aż 71,6% pytanych deklaruje swój sprzeciw wobec tej tezy. Próba kontrolna, podobnie jak w przypadku osób deklarujących swoją działalność w strukturach parafialnych, pokazuje, że wyniki te są unikatowe dla badanej w tej publikacji grupy. W ten sposób można stwierdzić, że hipoteza pierwsza została w pełni potwierdzona.

Dzięki temu naturalna i uprawniona wydaje się również hipoteza druga. Jednak należy ją poddać weryfikacji. Inaczej niż w przypadku analizy rozkładu oceny tezy „Ksiądz Henryk Jankowski był pedofilem”, w przypadku tezy „Ksiądz Henryk Jankowski, to postać, którą oceniam pozytywnie” przedstawione zostaną zbiorcze odpowiedzi respondentów na pytanie o działalność w strukturach parafialnych oraz korzystanie z mediów katolickich, by przedstawić ogólny obraz opinii badanej grupy, bez zagłębiania się w szczegóły, które są analogiczne do danych z tabel 1–4.

Tabela 3. Odpowiedzi na twierdzenie „Ksiądz Henryk Jankowski był pedofilem” według słuchaczy Radia Maryja

Twierdzenie: ksiądz Henryk Jankowski był pedofilem							
Odpowiedzi		Brak odpowiedzi	Zdecydowanie się nie zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Trudno powiedzieć	Raczej się zgadzam	Zdecydowanie się zgadzam
Nie	Liczba	99	55	102	319	30	65
	%	14,8	8,2	15,2	47,6	4,5	9,7
Tak	Liczba	28	240	65	66	13	2
	%	6,8	58,0	15,7	15,9	3,1	0,5
Ogółem	Liczba	127	295	167	385	43	67
	%	11,7	27,2	15,4	35,5	4,0	6,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Tabela 4. Odpowiedzi na twierdzenie „Ksiądz Henryk Jankowski był pedofilem” według czytelników lokalnej prasy katolickiej

Twierdzenie: ksiądz Henryk Jankowski był pedofilem							
Odpowiedzi		Brak odpowiedzi	Zdecydowanie się nie zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Trudno powiedzieć	Raczej się zgadzam	Zdecydowanie się zgadzam
Nie	Liczba	115	194	109	342	38	64
	%	13,3	22,5	12,6	39,7	4,4	7,4
Tak	Liczba	12	101	58	43	5	3
	%	5,4	45,5	26,1	19,4	2,3	1,4
Ogółem	Liczba	127	295	167	385	43	67
	%	11,7	27,2	15,4	35,5	4,0	6,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Z tabeli 5 jasno wynika, że osoby korzystające z mediów katolickich oceniają całość życia i działalności publicznej księdza Henryka Jankowskiego pozytywnie. Aż 76,4% pytanym potwierdza wskazaną tezę. Jeśli spojrzymy na próbę kontrolną, odpowiedzi są zgoła inne. Wśród osób deklarujących swój brak działalności przy parafiach tylko 27,4% pytanym ocenia Henryka Jankowskiego pozytywnie, natomiast grupa 20,5% negatywnie. Aż 40,5% pytanym nie wyrobiło sobie opinii na temat Henryka Jankowskiego, choć staranny i dobrze zaplanowany dobór próby wyklucza nieznamość tej postaci — przeciwnie, osoby powyżej pięćdziesiątego roku życia, w trakcie strajków i „karnawału »Solidarności«” były już na tyle świadome, że znajomość i rozpoznawalność kapelana związku zawodowego jest oczywista.

Tabela 5. Odpowiedzi na twierdzenie „Ksiądz Henryk Jankowski, to postać, którą oceniam pozytywnie” według osób uczestniczących w życiu parafii

Twierdzenie: ksiądz Henryk Jankowski to postać, którą oceniam pozytywnie							
Odpowiedzi		Brak odpowiedzi	Zdecydowanie się nie zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Trudno powiedzieć	Raczej się zgadzam	Zdecydowanie się zgadzam
Brak odp.	Liczba	9	23	3	6	0	2
	%	20,9	53,5	7,0	14,0	0,0	4,7
Tak	Liczba	20	1	5	39	67	143
	%	7,3	0,4	1,8	14,2	24,4	52,0
Nie	Liczba	86	115	42	310	126	87
	%	11,2	15,0	5,5	40,5	16,4	11,4
Ogółem	Liczba	115	139	50	355	193	232
	%	10,6	12,8	4,6	32,7	17,8	21,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Tabela 6. Odpowiedzi na twierdzenie „Ksiądz Henryk Jankowski, to postać, którą oceniam pozytywnie” według osób korzystających z mediów katolickich

Twierdzenie: ksiądz Henryk Jankowski to postać, którą oceniam pozytywnie							
Odpowiedzi		Brak odpowiedzi	Zdecydowanie się nie zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Trudno powiedzieć	Raczej się zgadzam	Zdecydowanie się zgadzam
Brak odp.	Liczba	5	10	0	3	2	0
	%	25,0	50,0	0,0	15,0	10,0	0,0
Tak	Liczba	38	6	10	106	154	212
	%	7,2	1,1	1,9	20,2	29,3	40,3
Nie	Liczba	72	123	40	246	37	20
	%	13,4	22,9	7,4	45,7	6,9	3,7
Ogółem	Liczba	115	139	50	355	193	232
	%	10,6	12,8	4,6	32,7	17,8	21,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Podobnie wygląda sytuacja osób korzystających z mediów katolickich. Aż 69,6% ankietowanych, którzy to czynią, ocenia księdza Jankowskiego pozytywnie, podczas gdy negatywnie tylko 3%. Wśród osób, które nie korzystają z takich nośników informacji, pozytywnie ocenia księdza raptem 10,6% pytanym, natomiast negatywnie 30,3%. Na podstawie tej analizy można z całą pewnością zweryfikować pozytywnie hipotezę drugą, zaprezentowaną we wcześniejszym fragmencie tej publikacji.

Podsumowanie

Analiza wyników badań potwierdziła jednoznacznie założenia badawcze autora. Ksiądz Henryk Jankowski, choć oceniany bardzo różnie, często dwuznacznie przez ogół społeczeństwa, jest jednak wyjątkowo mocno ceniony przez osoby będące najbliższe Kościoła katolickiego w Polsce. Trudna do zrozumienia, jak mogłoby się wydawać, próba obrony przewróconego pomnika kapłana w 2018 roku, dokonywana przez działaczy i członków NSZZ „Solidarność”, z władzami krajowymi na czele, ma jednak swoje naukowe uzasadnienie. Jak pokazuje ta publikacja, wśród osób będących najmocniej związanymi z Kościołem w Polsce, znajdujących się w określonej bańce społecznej i medialnej — prowadzących różnorodną działalność w organizacjach parafialnych czy diecezjalnych oraz regularnie korzystających z katolickich nośników informacji, panuje przekonanie, że ksiądz Henryk Jankowski to postać pozytywna, przy jednoczesnym odrzuceniu najmocniejszych oskarżeń wobec niego — o pedofilię.

Takiego podejścia nie zmieniły nawet publikacje ostatnich lat, które wydawałoby się, że wpłyną na opinię publiczną. Jak pokazuje zgromadzona w tej pracy próba badawcza — publikacje te mają znaczenie dla ogółu respondentów, jednak gdy przyjrzymy się wyłącznie osobom zaangażowanym religijnie, to zobaczymy, że stoją one na stanowisku, że należy bronić dobrego imienia Henryka Jankowskiego. Powodów takiego działania może być wiele. Jednym z wytłumaczeń może być silna rola Kościoła katolickiego w kształtowaniu opinii, która jest przedmiotem wielu badań naukowych¹⁴, pomimo ewidentnego kryzysu tej instytucji w Polsce w ostatnich latach oraz przy coraz silniejszej próbie reinterpretacji roli Kościoła rzymskokatolickiego nad Wisłą, w czasie burzliwych debat politycznych i medialnych, polaryzujących społeczeństwo. Innym powodem może być również specyficzny przekaz, z którym spotykają się osoby korzystające z mediów katolickich, w tym zwłaszcza z najpopularniejszego z nich, jakim niewątpliwie jest Radio Maryja¹⁵. Kompleksowe wyjaśnienie przyczyn opisywanego zjawiska przynieść może jednak dalsza działalność badawcza.

Bardzo interesujące z przebiegu całych badań jest natomiast to, że więcej ankietowanych, zarówno w badaniu właściwym, jak i w próbie kontrolnej uznaje, że ksiądz Henryk Jankowski nie był pedofilem, niż to, że nim był. Ponieważ dobór próby nie był przypadkowy — osoby powyżej pięćdziesiątego roku życia znające biografię kapłana, a o oskarżeniach o pedofilię — publicznie wysuwanych w wielu największych mediach tradycyjnych w Polsce, było na tyle głośno, że nawet osoby starsze musiały znać te informacje, jasne więc jest, że jest to rzeczywista opinia, wysuwana na podstawie całości wiedzy o zagadnieniu.

Faktem jest, że osoby zaangażowane religijnie, odrzucają oskarżenie pedofilskie kierowane pod adresem prałata Henryka Jankowskiego. Przy tym, mimo wielu innych

¹⁴ Zob. na przykład: K. Kowalczyk, *Kościół katolicki jako podmiot oddziałujący na system polityczny*, „Wrocławskie Studia Politologiczne” 2014, nr 17.

¹⁵ Zob. szerzej: Ł. Kutyló, *Populizm religijny w Polsce — przypadek Radia Maryja. Społeczne uwarunkowanie zjawiska*, „Wrocławskie Studia Politologiczne” 2010, nr 11.

wysuwanych od lat — antysemityzm, działalność polityczna, niesubordynacja wobec władz kościelnych czy nadmierne zajmowanie się działalnością gospodarczą, przy zaniebdywaniu obowiązków duszpasterskich — oceniają tę postać w zdecydowanej większości pozytywnie.

Bibliografia

- Aksamit B., *Sekret Świętej Brygidy. Dlaczego Kościół przez lata pozwalał księdzu Jankowskiemu wykorzystywać dzieci?*, <https://wyborcza.pl/duzyformat/7,127290,24228640,sekret-swietej-brygidy-dlaczego-kościol-pozwalał-ksiedzu-jankowskiemu.html>.
- Aksamit B., Gluchowski P., *Uzurpator. Podwójne życie prałata Jankowskiego*, Warszawa 2019.
- Danilewicz J., *Bursztynowy Prałat*, Warszawa 2014.
- Fordoński A., *Katolicyzm jako czynnik polaryzujący w głównych konfliktach światopoglądowych w Polsce w latach 1989–2011*, Płock 2021.
- Kowalczyk K., *Kościół katolicki jako podmiot oddziałujący na system polityczny*, „Wrocławskie Studia Politologiczne” 2014, nr 17, s. 126–141.
- Kowalczyk K., *Między antyklerykalizmem a konfesjonalizacją. Partie polityczne wobec Kościoła katolickiego w Polsce*, Toruń 2016.
- Kutyło Ł., *Populizm religijny w Polsce — przypadek Radia Maryja. Społeczne uwarunkowanie zjawiska*, „Wrocławskie Studia Politologiczne” 2010, nr 11, s. 204–216.
- Marszałek J., *Ukrzyżować księdza Jankowskiego. Obrona konieczna*, t. 1, Warszawa 1998.
- Marszałek J., *Ukrzyżować księdza Jankowskiego. Obrona konieczna*, t. 2, Warszawa 1998.
- Nowak J.R., *Ksiądz Jankowski na przekór kłamstwu*, t. 1, Warszawa 2006.
- Oceny działalności instytucji publicznych w marcu*, Komunikat z Badań CBOS 2023, nr 39.
- Oceny sytuacji Kościoła katolickiego w Polsce*, Komunikat z Badań CBOS 2019, nr 101.
- Pieniężny D., *Czynniki determinujące postrzeganie postaci i działalności publicznej księdza prałata Henryka Jankowskiego*, Wrocław 2021.
- Pieniężny D., *Recenzja książki Uzurpator. Sekretne życie prałata Jankowskiego*, „Wrocławskie Studia Politologiczne” 2021, nr 30, s. 181–185.
- Raina P., *Ksiądz Henryk Jankowski nie ma za co przepraszać*, Warszawa 1995.
- Raina P., *Ksiądz Prałat Henryk Jankowski walczy o prawdę*, Warszawa 1999.
- Wyrwich M., *Kapelani Solidarności 1980–1989*, Warszawa 2005.

The parish community and the Catholic media as factors determining the evaluation of Father Henryk Jankowski in Poland

Keywords: Catholic church, catholic media, political influence, elections

Summary

This paper explores the opinion of the most religiously committed people in Poland, who often use Catholic media and are active in Catholic organizations. Study of a group of 1082 Poles over 50 year of age is intended to provide an opinion about priest Henryk Jankowski — the chaplain of the Solidarity movement and Lech Wałęsa's close friend later accused of pedophilia. This research clearly show that people most involved in the public life of the Church believe that Father Jankowski was not a pedophile and assess his conduct positively. A control sample of all voters over 50 (people who remember the activities of the priest in the 1980s) is of a different opinion.